

**კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური
ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვები:
სირთულეებით სავსე გზა და დრო ადამიანის
უფლებათა დიდი გამოღვიძებისათვის**

თამაჩ ჰუსეიშვიდი

*ყოველი კანონის უკან ადამიანის ისტორია დგას; ადამიანის, რომლის
სისხლიც ხაზებიდან იღვრება, თუკი კანონს გულდასმით კითხულობ...
საკითხავი კი ის არის, ვისი გამოცდილება ქმნის რომელ კანონს?
ქეთრინ მაქკინონი, Crimes of War, Crimes of Peace*

აბსტრაქტი

დანაშაულებრივიქმედებისჩადენისუშუალოეპიცენტრისგანსაკმოდშორს
კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობა (CRSV) გავლენას
ჰკოვებს თაობებზე: 1990-იან წლებში ყოფილ იუგოსლავიასა და რუანდაში
ათი ათასობით ბავშვი დაიბადა ამგვარი ძალადობის შედეგად. ფენომენი არ
გამქრალა და ბავშვები იბადებიან ერაყის, ნიგერიას, კოლუმბიას, კონგოს
დემოკრატიული რესპუბლიკის, და უგანდას ეპიცენტრში... ადამიანური სახის
დამკარგველი სახელები, კერძოდ 'სირცხვილის ბავშვები', 'მონსტრი ბავშვები',
'სიცოცხლის მტვერი' და სხვ., კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური
ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებისთვის არაშესანიშნავი და,
ამავე დროს, შესანიშნავი დასურათებაა მათი უმძიმესი უფლებრივი
მდგომაროებისა. წინამდებარე სტატიის ავტორის აზრით, ბავშვთა მოცემული
ჯგუფი საჭიროებს დაუყონებლივ ყურადღებას, კონკრეტულ ღონისძიებებსა
და რეპარაციებს, ასევე, საზოგადოებრივ ინიციატივებს. შესაბამისად, დროა
ბავშვთა უფლებების დიდი გამოღვიძებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური
ძალადობა; კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის
შედეგად დაბადებული ბავშვები; ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო
სამართალი; ბავშვთა უფლებები; მსხვერპლი; სტიგმატიზირება; რეპარაცია;
საზოგადოების ჩართულობა

შესავალი

შეიარაღებულ კონფლიქტებში სექსუალური ძალადობა საკმოდ
გავრცელებული და სრულებით არახალია - იგი ჯერ კიდევ ანტიკური
საბერძნეთისა და რომის ომებთან იღებს სათავეს.¹ ამჟამად, მაგალითისთვის,
კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, ქალთა მიმართ სექსუალური
ძალადობის მარჯვენებელი შეიარაღებულ კონფლიქტებში 12%-ია, შედეგად

¹ Jeanne Ward and Mendy Marsh, Sexual Violence Against Women and Girls in War and its Aftermath: Realities, Responses and Required Resources (UNFPA, 2006), 3.

დაფეხმძიმების მანკენებელი კი 6-17% შორის მერყეობს.² აღნიშნულის ძალით, უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის (CRSV) მიმართ საერთაშორისო ყურადღება საგრძნობლად გაიზარდა. მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე საერთაშორისო ინსტრუმენტებიც ცხადყოფს მოცემულ განვითარებას, წინამდებარე ნაშრომის ავტორის აზრით, საჭიროა მეტი და გადაუდებელი ყურადღება იმ ბავშვებისადმი, რომლებიც ამგვარი ძალადობის შედეგად იზარებენ. მათი რაოდენობა ათასებსაც კი აღწევს ისეთ ხანგრძლივ კონფლიქტებში, როგორებიც დამახასიათებელი გახლდათ ყოფილი იუგოსლავიის, რუანდას, კოლუმბიას, ერაყის რესპუბლიკის, ნიგერისა და სირიის არაბული რესპუბლიკისათვის. მარგინალიზება და გაურკვეველი სამართლებრივი სტატუსი ბევრ ბავშვს აქცევს მოქალაქეობის არმქონედ და ისეთი სამართლებრივი ვაკუუმის ფარგლებში, როგორც თავის თავში მოიაზრებს მათ ექსპლუატაციასა და შეიარაღებულ კონფლიქტებში ჩაბმას.³

ნაშრომის პირველი თავი იკვლევს კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის ფენომენსა და მის თაობაშორის გამოვლინებებს. ავტორის მოსაზრებით, რეაბილიტაციის პროცესისათვის აუცილებელია მიდგომა, რომელიც აერთიანებს ბავშვებისა და დედების საჭიროებებს. ნაშრომის მეორე და მესამე თავები მეტად დეტალურად შეისწავლის კონფლიქტში სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვების მძიმე უფლებრივ მიდგომარეობას, პრაქტიკული და სამართლებრივი თვალსაზრისით. შემდგომი თავი გამოკვეთს სახელმწიფოთა ვალდებულებას, აღჭურვოს ბავშვთა მოცემული ჯგუფი დაცვის შესაბამისი საშუალებებით და განხილულია რეპარაციების ადეკვატური ზომები. ავტორის აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ რეპარაციის მთავარი არსი მართლმსაჯულებისა და პასუხისმგებლობის იდეალებთან არის თანაკვეთაში, განხილულმა პროცესებმა უნდა მოიტანოს მეტი, ვიდრე კლასიკურმა სამართლებრივმა პროცედურებმა.⁴ საბოლოოდ, ნაშრომში განხილულია რეპარაციის ადგილობრივი მექანიზმების კომპლემენტარული გამოყენების სარგებლიანობა. შესაბამისად, მსგავსი ყოვლისმომცველი მიდგომის გამოყენების გარეშე, ავტორის მოსაზრებით, კონფლიქტში სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებიცა და მათი დედებიც დგანან სიღარიბის, დისკრიმინაციის, ძალადობისა და ისეთი საფრთხეების წინაშე, რომლებიც წინააღმდეგობაშია ღირსეულ ცხოვრებასა და ადამიანის უფლებათა პატივისცემასთან.⁵

² იხ. Elisa Van Ee and Jorin Blokland. "Bad Blood or My Blood: A Qualitative Study into the Dimensions of Interventions for Mothers with Children Born of Sexual Violence," *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(23):4810 (2019), doi:10.3390/ijerph16234810.

³ იხ. "Current Trends and Emerging Concerns," United Nations Office of the Special Representative of the Secretary General on Sexual Violence in Conflict <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/current-trends-and-emerging-concerns/> [ნანახია 29.04.2020].

⁴ Dyan Mazurana, and Christopher Carlson, *Children and Reparation: Past Lessons and New Directions*, (Innocenti Working Paper, UNICEF, 2010). https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp_2010_08.pdf, 1.

⁵ იხ. "Opening Remarks of Special Representative on Sexual Violence Pramila Patten, Commemoration of the International Day for the Elimination of Sexual Violence in Conflict," United Nations (19 June 2018), <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/statement/opening-remarks-of-srsg-pramila-patten-commemoration-of-the-international-day-for-the-elimination-of-sexual-violence-in-conflict-19-june-2018/> [ნანახია 29.04.2020].

1. კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის ფენომენი და შედეგად დაბადებული ბავშვები: არსებული ბმა

კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობა ხდება თითქმის ყველგან. იგი განსაკუთრებით თვალშისაცემია კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, სუდანში, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში, სირიის არაბულ რესპუბლიკაში, ლიბიასა და ნიგერიაში.⁶ მიუხედავად იმისა, რომ სექსუალური ძალადობა აბსოლუტურად არის აკრძალული საერთაშორისო სამართლით, ძალადობა ხდება ინტენსიურად და თანაც დაუსჯელად.

აკაიესუს საქმეში რუანდასთვის შექმნილმა სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალმა (ICTR) პრეცედენტულად აღნიშნა, რომ სექსუალური ძალადობა არის „სექსუალური ხასიათის ნებისმიერი ქმედება, რომელიც ჩადენილია პირის მიმართ იძულების პირობების ფარგლებში“.⁷ რაც შეეხება კონფლიქტთან დაკავშირებულ სექსუალურ ძალადობას, იგი მოიაზრებს გაუპატიურებას, იძულებით პროსტიტუციას, იძულებით დაფეხმძიმებას, იძულებით აბორტს, იძულებით სტერილიზაციას, იძულებით დაქორწინებასა და შესადარებელი ხარისხის სხვა ტიპის სექსუალურ ძალადობას, ჩადენილს ქალების, კაცების, გოგონებისა თუ ბიჭების მიმართ და პირდაპირ ან არაპირდაპირ დაკავშირებულს შეიარაღებულ კონფლიქტთან.⁸ მსგავსი ხასიათის ძალადობის ფართო გავრცელება შეიძლება, აიხსნას რამდენიმე მიზეზით: დაუსჯელობის სინდრომი, სექსუალური ძალადობის ამკრძალავი ცალსახა ინსტრუქციების ნაკლებობა, მოკლელულიანი და მსუბუქი წონის იარაღის ფართო გავრცელება, გარკვეულ ჯგუფთა გაზრდილი მოწყვლადობა (იძულებით გადაადგილებული პირები, მიგრანტები, ქვრივები და სხვ.), საზოგადოებრივი კავშირების განადგურება და ინდივიდუალური გამკლავების მექანიზმებს ნაკლებობა. კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის არსის გასაგებად საჭიროა, იმ მოტივებზეც გამახვილდეს ყურადღება, რომლებსაც ხშირად სექსუალური ხასიათის სურვილებთან არაფერი აქვს კავშირში და, ნაცვლად ამისა, დაკავშირებულია ტერორის გავრცელებასთან, დომინანტობასთან, ძალასთან, ომის წარმოების სტრატეგიასა და რეპრესალიებთან.⁹

მოცემული დანაშაულის საგანგაშო შედეგებისდა გამო, თანამედროვე საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ხელშეკრულებები კრძალავს სექსუალურ ძალადობას როგორც საერთაშორისო, ისე არასაერთაშორისო ხასიათის შეიარაღებულ კონფლიქტებში.¹⁰ აკრძალვას ვხვდებით რამდენიმე

⁶ ib. United Nations, Security Council, Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, S/2019/280 (March 29 2019).

⁷ Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, Case No. ICTR-96-4, Judgment (September 2 1999), 688-ე აბზაცი.

⁸ ib. United Nations, Security Council, Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, მე-4 აბზაცი.

⁹ Dara Kay Cohen, Amelia Hoover Green and Elisabeth Jean Wood, Wartime Sexual Violence: Misconceptions, Implications, and Ways Forward (Special Report of the United States Institute of Peace No. 323, 2013), <https://www.usip.org/publications/2013/02/wartime-sexual-violence-misconceptions-implications-and-ways-forward>, 6 [ნანახია 21.04.2020].

¹⁰ აკრძალვა გვხვდება ჩვეულებით საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალშიც. იხ. Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, eds., Customary International Humanitarian Law, vol. 1: Rules, (ICRC, Cambridge University Press, 2005), 93-ე წესი.

სახით, კერძოდ, გაუპატიურება ექსპლიციტურად აკრძალულია¹¹ ან ნაგულისხმევია სხვა დებულებებით, *inter alia*, ღირსების შელახვის და უღირსი ხელყოფის ნებისმიერი ფორმის აკრძალვებსა¹² და პატივისა და ღირსების დამცავ დებულებებში¹³. მეორე მხრივ, ადამიანის უფლებათა სამართალი ყოველთვის გამოსაყენებელი სამართალია.¹⁴ მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა სფეროში არსებულ ინსტრუმენტთა მწირი რაოდენობა¹⁵ ეხება სახელდობრ სექსუალურ ძალადობას, წამების აკრძალვის *jus cogens* ხასიათი მყარი საფუძველია სექსუალური ძალადობის ყველა ფორმის ეფექტიანი აკრძალვისათვის.¹⁶ მოცემულის გათვალისწინებით, ლოგიკურია, რომ სექსუალური ძალადობის ჩადენა საერთაშორისო დანაშაულის ქმედების შემადგენლობას აყალიბებს: არსებული პირობების გათვალისწინებით, იგი შეიძლება, დაკვალიფიცირდეს, როგორც ომის დანაშაული,¹⁷ ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული¹⁸ ან გენოციდი.¹⁹ შესაბამისად, საერთაშორისო სამართალში სექსუალური ძალადობის ამკრძალავი დებულებები საკმაოდ მძლავრია.

მიუხედავად ძლიერი სამართლებრივი ჩარჩოს არსებობისა, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის მასშტაბები მეტად ფართოა; ამავე დროს, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი 'შედეგი' მსგავსი ძალადობისა ჯერჯერობით უხილავია საერთაშორისო საზოგადოებასა და ეროვნულ ხელისუფალთათვის. კონფლიქტთა ნაწილში დაორსულება გაუპატიურების გაუთვალისწინებელი შედეგია, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში განზრახული, როგორც ქალთა სხეულის 'ბიოლოგიურ იარაღად გამოყენება'

¹¹ Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, August 12 1949, 75 UNTS 85 [GC II], მუხლი 27; Protocol I Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, June 8 1977, 1125 UNTS 3 [P I], 76(1)-ე მუხლი.

¹² P I, მუხლი 75(2)(b), 77(1); Protocol II Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts, 1125 UNTS 609 [P II], 4(2) (ე)-ე მუხლი.

¹³ Geneva Convention Relative to the Treatment of the Prisoners of War, August 12 1949, 75 UNTS 135, მუხლი 14 [GC III]; Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Times of War, August 12 1949, 75 UNTS 287, მე-3 მუხლი [GV IV].

¹⁴ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, [1996] ICJ Rep 1996, 25-ე აბზაცი.

¹⁵ Convention on the Rights of the Child, November 20 1989, 1577 UNTS 3 [CRC], მუხლები 19, 34; Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women, June 9 1994, მე-3 მუხლი; United Nations General Assembly, Declaration on the Elimination of Violence against Women, (December 20 1993), A/RES/48/104; Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) (2014). იხ. United Nations, Security Council, Resolution 1325, S/RES/1325 (2000); United Nations, Security Council, Resolution 1820, S/RES/1820 (2008); United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation No. 19, A/47/38 (1992); United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation No. 35, CEDAW/C/GC/35 (2017).

¹⁶ იხ. Gloria Gaggioli, "Sexual violence in armed conflicts: A violation of international humanitarian law and human rights law," International Review of the Red Cross 96 (2014): 521-524; Aydin v. Turkey, No. 57/1996/676/866, Judgment (September 25 1997).

¹⁷ Rome Statute of the International Criminal Court, July 17 1998, 2187 UNTS 3 [Rome Statute], მუხლები 8(2)(b)(xxii), 8(2)(d)(vi).

¹⁸ Rome Statute, მე-7(ბ) მუხლი.

¹⁹ Rome Statute, მე-6(დ) მუხლი.

რეგიონის დემოგრაფიის შესაცვლელადა და არსებული კავშირების განადგურებისათვის,²⁰ ისე როგორც ეს დარფურსა და ყოფილ იუგოსლავიაში მოხდა.²¹ კონტექსტისდა მიუხედავად, სექსუალურ ძალადობას აქვს მძიმე შედეგები გადარჩენილებზე, საზოგადოებასა და მომავალ თაობებზეც კი. კვლევები ცხადყოფს, რომ დედების წარსული, დაკავშირებული სექსუალურ ძალადობასთან, ნეგატიურად ზემოქმედებს ამგვარ ქალთა შვილების კეთილდღეობაზეც.²² მიუხედავად ცალსახა ფაქტებისა, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვები დღის წესრიგში არ არიან წარმოდგენილნი, რაც თვისებრივად პრობლემურია. დანაშაულის ჩადენის ადგილის მიღმა, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობა აისახება თაობებზე და წარუმატებლობა ამგვარი ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვების საჭიროებების აღმოჩენის მიმართულებით უგულებელყოფს მათი დედების საჭიროებებსაც.²³ ძალაზე დაფუძნებული ურთიერთობები ასაზრდოვებს კონფლიქტში სექსუალურ ძალადობას და იგივე მამოძრავებელი მართავს მსხვერპლ ბავშვთა სტიგმატიზაციის პროცესს. შესაბამისად, მეტად ყოვლისმომცველი მიდგომა ბავშვთა უფლებების დასაცავად, აგრეთვე, ხელს შეუწყობს *jus post bellum* ქალ მსხვერპლთა საჭიროებების დაკმაყოფილებასაც, ამგვარად, ავტორის მოსაზრებით, ერთი მხრივ, ქალთა უფლებების დაცვის კუთხით, და, მეორე მხრივ, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვების უფლებების დაცვის მიმართულებით ხარვეზები ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულია.

2. რისკები კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებისათვის და ზიანი, რომელიც მათ ადგება

კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებულ ბავშვთა ზუსტი რიცხვი უცნობია. სტატისტიკის მიხედვით, ათი ათასობით ბავშვი დაიბადა 1990-იანი წლების კონფლიქტებში მხოლოდ. მოცემული დანაშაულის შედეგად ბავშვები დაიბადნენ და ფენომენი არ გამქრალა კოლუმბიაში, სიერა ლეონეში, კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, პერუში, ერაყში, ნიგერიაში და ა.შ.²⁴

მიუხედავად იმისა, რომ კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებულ ბავშვთა მდგომარეობას ძირითადად ადგილობრივი კონტექსტი განსაზღვრავს, ბავშვების სტიგმატიზირება კოლექტიური სახელების დარქმევის მეშვეობით გავრცელებული და უნივერსალური ფენომენია. მსგავსი სახელები გვხვდება რუანდაში (‘გენოციდური ბავშვები’), კოსოვოში (‘სირცხვილის ბავშვები’), ნიკარაგუაში

²⁰ იხ. United Nations, Security Council, Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, S/2016/361 (April 20 2016), მე-14 აბზაცი.

²¹ BBC News. “Darfur war breeds ‘dirty babies’”, (December 15 2004) <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/4099601.stm> [ნანახია 29.04.2020].

²² იხ. Elisa Van Ee and Jorin Blokland. “Bad Blood or My Blood: A Qualitative Study into the Dimensions of Interventions for Mothers with Children Born of Sexual Violence”; United Nations, Security Council, Letter Dated 24 May 1994 from the Secretary-General to the President of the Security Council, S/1994/674 (1994).

²³ Charli R. Carpenter, *Forgetting Children Born of War, Setting the Human Rights Agenda in Bosnia and Beyond*, (Columbia University Press, 2010), 99-126.

²⁴ Kimberly Theidon, “Hidden in Plain Sight: Children Born of Wartime Sexual Violence,” *Current Anthropology* 56(12) (2015):191.

(‘მონსტრი ბავშვები’),²⁵ ვიეტნამსა (‘სიცოცხლის მტვერი’) და უგანდაში (‘აჭანყებული ბავშვები’).²⁶ კოლექტიური სახელების დარქმევა ქმედებებშიც ჰპოვებს ასახვას - სტიგმატიზირება ბავშვთა უფლებებს საფრთხეს უქმნის მრავალი მიმართულებით. სამწუხაროდ, „ბავშვები ხდებიან იმ ტრავმის სიმბოლო, რომელიც საზოგადოებამ გადაიტანა და საზოგადოებას ურჩევნია, არ აღიაროს მათი საჭიროებანი“.²⁷ კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებულ ბავშვებს ერთმევათ იმ ძირითადი უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობა, რომლებიც გარანტირებულია ბავშვებისათვის; მაგალითად, სიცოცხლისა და გადარჩენის უფლება, თანასწორობის უფლება, უფლება მოქალაქეობასა და იდენტობაზე.²⁸ შესაბამისად, ბავშვების ფიზიკურ უსაფრთხოებასა და ჯანმრთელობას ადგება ფსიქოლოგიური, სოციალური, ეკონომიკური, სამართლებრივი და კულტურული რეალობით ჩამოყალიბებული ზიანი. ერთ-ერთი ყველაზე შემაშფოთებელი უფლების დარღვევა ბავშვებისა არის დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობა. მოცემული არღვევს ახალშობილის გადარჩენის უფლებას, აღიარებულს ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტით. აღსანიშნავია, რომ გაუპატიურების სისტემური პოლიტიკის შედეგად დაბადებულ ბავშვებს ყოფილ იუგოსლავიაში ხოცავდნენ;²⁹ ანალოგიური მოხდა რუანდაშიც.³⁰ ხორვატიის მაგალითი კი ცხადყოფს, რომ ზოგიერთ სხვა შემთხვევაში, ბავშვების მოცემული ჯგუფი შესაძლოა, გახდეს მოქალაქეობის არმქონე, რაც უარყოფითად აისახება სოციალური სერვისებით, განათლების უფლებით სარგებლობისა და ჯანდაცვის სერვისებით სარგებლობაზე.³¹

ზემოთ მოყვანილი ანალიზი და მრავალი საქმე ცხადყოფს, რომ კონკრეტული ღონისძიებების გატარების შეუძლებლობა ბავშვების უფლებებისა და დედების დასაცავად სირთულეებით აღსავსე ცხოვრებისათვის მათი გამეტეხის ტოლფასია. შემდგომ ქვეთავებში წარმოდგენილი ბოლოდროინდელი ორი მაგალითი დაგვეხმარება, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებულ ბავშვთა მძიმე მდგომარეობის უკეთ გამოვლენისათვის.

²⁵ Patricia Weitsman, “The Politics of Identity and Sexual Violence: A Review of Bosnia and Rwanda, Human Rights Quarterly 30(3) (2008):561–578.

²⁶ Kimberly Theidon, “Hidden in Plain Sight: Children Born of Wartime Sexual Violence”:191-200.

²⁷ Elisabeth Rehn and Ellen Johnson Sirleaf, Women, War and Peace: The Independent Experts’ Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women’s Role in Peace-building (UNIFEM, 2002), <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/3F71081FF391653DC1256C69003170E9-unicef-WomenWarPeace.pdf>, 15 [ნანახია 23.04.2020].

²⁸ ob.Charli Carpenter et al., Protecting Children Born of Sexual Violence and Exploitation in Conflict Zones: Existing Practice and Knowledge Gaps (University of Pittsburgh, Ford Institute of Human Security, 2005), <https://gsdrc.org/document-library/protecting-children-born-of-sexual-violence-and-exploitation-in-conflict-zones-existing-practice-and-knowledge-gaps/>,4,ff [ნანახია 23.04.2020].

²⁹ ob. Catherine N. Niarchos, “Women, War, and Rape: Challenges Facing the International Tribunal for the Former Yugoslavia,” Human Rights Quarterly 17(4) (1995):649-690.

³⁰ Bianfer Nowrojee, Shattered Lives: Sexual Violence During the Rwandan Genocide and its Aftermath, (Human Rights Watch. 1996), https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/1996_Rwanda_%20Shattered%20Lives.pdf [ნანახია 23.04.2020].

³¹ Charli Carpenter et al., Protecting Children Born of Sexual Violence and Exploitation in Conflict Zones, 7.

2.1 ბოკო ჰარამთან დაკავშირებული და კონფლიქტში სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვები ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნიგერიაში

ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნიგერიაში მიმდინარე არეულობისათვის დამახასიათებელი სექსუალური ძალადობის ფარგლებში, ასობით ქალი და გოგონა გააუპატიურეს მებრძოლებმა, რომლებიც დაკავშირებულნი არიან ama'atul ahl al-sunnah li da'awati wal jihad (JAS)-სთან (ცნობილი, როგორც ბოკო ჰარამი).³² JAS ქალებს აღიქვამს, როგორც მომავლის ნაყოფის მატარებლებს; აღნიშნულის შედეგი კი არის მათი სტრატეგიული გეგმა, მასობრივი გაუპატიურების შედეგად საფუძველი ჩაუყარონ ახალ თაობას.³³ შესაბამისად, მრავალი ქალი დაფეხმძიმდა მოცემული პოლიტიკის გამო.³⁴

ადგილობრივებს სწამთ, რომ შედეგად დაზარალებული ბავშვები გახდებიან ბოკო ჰარამის მებრძოლთა ახალი თაობა და, ასევე, ისინი ატარებენ თავიანთი მამების ძალადობრივ თვისებებს. მრავალი ადგილობრივი კი მათ ადანაშაულებს ძალადობასა და იმ დანაკარგში, რომელიც საზოგადოებამ გადაიტანა არეულობის შედეგად. ბავშვები აღიქმებიან, როგორც „აფთრები ძაღლებს შორის“, ერთ-ერთი სათემო ლიდერის განცხადებით. შედეგად, ბავშვები, ახალშობილები და დედები არიან უკიდურესად განდევნილნი და აწყდებიან ძალადობის კიდევ უფრო დიდ რისკს. მომავალში ნაკლებად სავარაუდოა, რომ არსებული ადგილობრივი დამოკიდებულება შეიცვალოს, რაც ბავშვებს აქცევს უარყოფის, მიტოვების, დისკრიმინაციის და ძალადობის სამიზნე მსხვერპლებად.³⁵

2.2 იეზიდის ქალების შვილები და ერაყსა და ლევანტში ისლამური სახელმწიფოს მებრძოლ კაცთა შვილები

ერაყისა და ლევანტის ისლამურ სახელმწიფოში ქალების გაუპატიურება ხდებოდა საკუთარი თავების უკვდავყოფის გეგმის მიხედვით, რომელიც მიზნად ისახავდა ახალი თაობისათვის არსებული იდეოლოგიის გადაცემასა და საკუთარ ხატად გაზრდას.³⁶

დატყვევებული, გაუპატიურებული და ნამშობიარები იეზიდის ქალები იძულებულნი იყვნენ, არჩევანი გაეკეთებინათ იეზიდ საზოგადოებასა და ბავშვებს შორის. დედებს, რომლებაც აარჩიეს საკუთარი შვილები, უწევთ, როგორც დატყვევებისა და გაუპატიურების ტრავმასთან, ისე სტიგმასა და სირცხვილთან გამკლავება, რომელიც დაკავშირებულია 'დაემ' ბავშვებთან.³⁷

უფრო მეტიც, იეზიდების სასულიერო საბჭომ, რელიგიური გადაწყვეტილებების მიღების უზენაესმა ორგანომ, 2019 წელს დაადგინა,

³² იხ. "Nigeria," United Nations Office of the Special Representative of the Secretary General on Sexual Violence in Conflict <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/countries/nigeria/> [ნანახია 30.04.2020].

³³ Oriola B. Temitope, "Unwilling Cocoons": Boko Haram's War Against Women, "Studies in Conflict & Terrorism 40(2) (2017): 99.

³⁴ UNICEF, Bad blood: perceptions of children born of conflict-related sexual violence and women and girls associated with Boko Haram in northeast Nigeria (2016), https://www.international-alert.org/sites/default/files/Nigeria_BadBlood_EN_2016.pdf, 6 [ნანახია 30.04.2020].

³⁵ Ibid., 9-15.

³⁶ United Nations, Security Council, Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, S/2016/361 (April 20 2016), მ-14 აბზაცი.

³⁷ Free Yazidi Foundation, Yazidi Children Born from Rape, Rights of Yazidi Women (2019), <https://www.freeyazidi.org/wp-content/uploads/FYFstatement-Yazidi-children-and-Yazidi-womens-rights.pdf>.

რომ ერაყისა და ლევანტის ისლამური სახელმწიფოს მებრძოლების გაუპატიურების შედეგად დაბადებული ბავშვები „ვერ გახდებიან იეზიდების საზოგადოების წევრები“.³⁸ სიტუაციას ართულებს ის ფაქტიც, რომ მშობლები უნდა იყვნენ იეზიდები იმისათვის, რომ ბავშვიც იყოს იეზიდი და ერაყის კანონმდებლობით, მუსლიმი მამის შვილი ჩაითვლება მუსლიმად, დედის წარმომავლობისა და მიუხედავად და გაუპატიურებისათვის გამონაკლისის არსებობის გარეშე.³⁹

შესაბამისად, ერაყის არსებული პოლიტიკა არ პასუხობს გაუპატიურების შედეგად დაბადებული ბავშვებისა და მათი დედების საჭიროებებს; მოცემულს გააჩნია გამანადგურებელი შედეგები ბავშვთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, მოქალაქეობისა და სხვა ძირითად უფლებებზე.⁴⁰

3. დისკუსიის ადამიანის უფლებათა მიმართულება

წინა ქვეთავში განხილული ტენდენციები საკმაოდ პრობლემურია და ეწინააღმდეგება საერთაშორისო და რეგიონული დოკუმენტებით გარანტირებულ ბავშვთა უფლებებს.

ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციით დაცულია ბავშვთა უფლებების ფართო სპექტრი, სამოქალაქო სტატუსის, სახელის, მოქალაქეობისა და ვინაობის უფლებების ჩათვლით.⁴¹ კონვენცია ასევე იცავს მთელ რიგ ეკონომიკურ, სოციალურსა და კულტურულ უფლებებს. აღნიშნული მოიცავს განათლების უფლებას,⁴² ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის სრულყოფილი მომსახურების უფლებას,⁴³ სოციალური უზრუნველყოფის სიკეთეებით სარგებლობის უფლებას⁴⁴ და ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, ზნეობრივი და სოციალური განვითარებისათვის საჭირო ცხოვრების დონეზე ხელმისაწვდომობის უფლებას⁴⁵. როგორც წინა ქვეთავებში მოხმობილი ფაქტები მოწმობს, მოცემული უფლებებით სარგებლობა, სავარაუდოა, რომ შეუძლებელია კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებისათვის. მოცემული ვაკუუმში არსებობს, მიუხედავად იმისა, რომ სახელშეკრულებო ვალდებულებები სახელმწიფოებისაგან ითხოვს, გაატარონ მათ ადეკვატური საკანონმდებლო, პოლიტიკური, ადმინისტრაციული და სხვა ღონისძიებები ხელშეკრულებით დაცული უფლებების იმპლემენტაციისათვის.⁴⁶

ბავშვთა უფლებების შესახებ კომიტეტმა თავის ზოგად მე-5 კომენტარში დააბუსტა, რომ დისკრიმინაციის აკრძალვის დებულება⁴⁷ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, აქტიურად გამოავლინონ ის ინდივიდუალური ბავშვები და ბავშვთა ჯგუფები, რომელთა უფლებების აღიარება და რეალიზება შესაძლოა,

³⁸ “Yazidis Divided Over Children Born of IS Rape,” VOA News (April 2019) <https://www.voanews.com/united-states/extremism-watch/yazidis-divided-over-children-bornrape>. [ნანახია 30.04.2020].

³⁹ Ibid.

⁴⁰ ob. “Children of the Caliphate, What to Do About Kids Born Under ISIS”, Human Rights Watch (November 2016), <https://www.hrw.org/news/2016/11/23/children-caliphate> [ნანახია 30.04. 2020].

⁴¹ CRC, მე-7-8 მუხლები.

⁴² CRC, 28-ე მუხლი.

⁴³ CRC, 24-ე მუხლი.

⁴⁴ CRC, 26-ე მუხლი.

⁴⁵ CRC, 27-ე მუხლი.

⁴⁶ CRC, მე-4 მუხლი.

⁴⁷ CRC, მე-2 მუხლი.

საჭიროებდეს დამატებით ღონისძიებებს.⁴⁸ კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვები ცალსახად ამგვარი კატეგორიის ბავშვთა ჯგუფია. კომიტეტმა შესაძლო დამატებით ღონისძიებებზე საუბრისას აღნიშნა, რომ ამგვარი შეიძლება იყოს დისკრიმინაციისა და პოტენციური დისკრიმინაციის გამოსავლენად ინფორმაციის შეგროვება, საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული ცვლილებები, რესურსების გამოყოფა და საგანმანათლებლო ღონისძიებები დამოკიდებულებათა გამოსასწორებლად. თავის ზოგად მე-18 კომენტარში ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა აღნიშნა სპეციალური ღონისძიებების გატარების მნიშვნელობა დისკრიმინაციის გამომწვევ მიზეზებთან საბრძოლველად.⁴⁹

ზოგადად, სახელმწიფოს ადამიანის უფლებათა ვალდებულებულებები ოთხთაღოვანია: სახელმწიფოს აქვს პრევენციის, პატივისცემის, დაცვისა და ხელშეწყობის ვალდებულებები⁵⁰. უნდა აღინიშნოს, რომ ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის მე-4 მუხლი პრაგმატულად უდგება სახელმწიფოს რესურსების ნაკლებობის საკითხსაც. კერძოდ, მე-4 მუხლში აღნიშნულია, რომ „ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებთან მიმართებით, სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ღონისძიებები არსებული რესურსების და გათვალისწინებით“ შესაბამისად, კონვენციის შემქმნელებმა გაითვალისწინეს მოცემული უფლებების 'პროგრესული რეალიზების' მიდგომა⁵¹, რაც სავარაუდოდ შეიძლება არგუმენტი იყოს კონფლიქტით დაზარალებული სახელმწიფოებისთვის. ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის მე-4 მუხლის ტექსტი მსგავსია ეკონომიკური, სოციალური და ეკონომიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის დებულების ტექსტისა;⁵² სწორედ ამიტომ, აღსანიშნავია, რომ ეკონომიკური, სოციალური და ეკონომიკური უფლებების შესახებ კომიტეტმა თავის მე-3 ზოგად კომენტარში განმარტა, რომ „*მაშინაც კი, როდესაც არსებული რესურსები ცხადად არაა დეკვატური, სახელმწიფო კვლავ ვალდებულია, უზრუნველყოს შესაბამისი უფლებებით მაქსიმალური სარგებლობა...⁵³*“. მნიშვნელოვანია ინტერ-ამერიკული სასამართლოსა და კომისიის განცხადებაც: ადამიანის უფლებათა დაცვის ვალდებულებიდან გამომდინარე, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს უფლებების სარგებლობა მთლიანი „*სამართლებრივი, პოლიტიკური და ინსტიტუციური სისტემის⁵⁴*“ მეშვეობით და შექმნას „*სახელმწიფო აპარატი და, ზოგადად, საჯარო მართვის სტრუქტურები, რომლებსაც შეუძლია ადამიანის უფლებებით სრული და თავისუფალი სარგებლობის გარანტირება⁵⁵*“. აღნიშნულის გათვალისწინებით, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვების უფლებათა რეალიზების უგულებელყოფა არ შეიძლება, გამართლდეს რესურსების ნაკლებობის არგუმენტით.

⁴⁸ United Nations, Committee on the Rights of Child, General Comment No. 5, CRC/GRC/2003/5 (2003), მე-12 აბზაცი.

⁴⁹ United Nations, Human Rights Committee, General Comment No. 18, HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I) (1989), მე-5 აბზაცი.

⁵⁰ იხ. United Nations, Human Rights Committee, General Comment No. 31, CCPR/C/74/CRP.4/Rev.6 (2004).

⁵¹ United Nations, Committee on the Rights of Child, General Comment No. 5, მე-7-8.

⁵² International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, December 16 1966, 993 UNTS 3 [ICESCR], მე-2 მუხლი.

⁵³ United Nations, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 3, E/1991/23 (1990), მე-11 აბზაცი.

⁵⁴ Chumbivilcas v. Perú, Case 10.559, Report No. 1/96, (1996), მე-5(3) აბზაცი.

⁵⁵ Velásquez-Rodríguez v Honduras, Judgment, Series C No. 4 (1988), 166-ე აბზაცი; იხ. United Nations, Human Rights Committee, General Comment No. 31, მე-4 აბზაცი.

სახელმწიფოები ვალდებული არიან დაბადებით თანდაყოლილი უფლებებით სარგებლობისათვის მოცემული ჯგუფის ბავშვებისათვის გაატაროს ყველა შესაძლო ღონისძიება.

სახელმწიფოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ვალდებულებას შესაძლოა, ჰქონდეს რამდენიმე მნიშვნელოვანი შედეგი სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებისათვის: სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა თვისებრივია სახელმწიფოს მიერ საერთაშორისო სამართლის, მათ შორის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის, დარღვევისათვის. აღნიშნული ზოგადი პრინციპი კოდიფიცირებულია საერთაშორისო სამართლოს კომისიის სახელმწიფოს საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებისათვის პასუხისმგებლობის თაობაზე მუხლების 1-ლი მუხლით: *სახელმწიფოს ყოველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება მოიცავს მოცემული სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობას*.⁵⁶

მოცემული ჩარჩოს გათვალისწინებით, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებულ ბავშვებთან უფლებების დარღვევებთან მიმართებით შესაძლოა, დადგეს რამდენიმე შემთხვევაში: (i) ადამიანის უფლებათა დარღვევა ჩადენილია სახელმწიფოს ორგანოს მიერ;⁵⁷ (ii) ადამიანის უფლებათა დარღვევა ჩადენილია არასახელმწიფო პირის მიერ, თუმცა სახელმწიფოს კონტროლით, ნებართვით, თანხმობით, თანამონაწილეობით ან აღიარებით, ასევე თუკი არასახელმწიფო პირი აღჭურვილია სახელისუფლებო უფლებამოსილების ელემენტებით;⁵⁸ ან (iii) კერძო პირი ჩადის ქმედებას, რომელიც არ მიეწერება სახელმწიფოს, თუმცა სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა მაინც დადგება გარკვეული პირობების გათვალისწინებით.⁵⁹ პირველ ორ შემთხვევაში სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა დგება უდავოდ; მესამე სიტუაციაში კი, გასათვალისწინებელია, რომ სახელმწიფომ უნდა გამოიჩინოს მზრუნველობის სათანადო ხარისხი, რათა დაიცვას ადამიანები კერძო პირთა მიერ უფლებების დარღვევისაგან.⁶⁰ ამ უკანასკნელი მიმართულებით მნიშვნელოვანი დოკუმენტია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მძიმე დარღვევების მსხვერპლთა სამართლებრივი დაცვის საშუალებისა და რეპარაციის შესახებ ძირითადი პრინციპები (შემდეგში, ძირითადი პრინციპები).⁶¹ მოცემული დოკუმენტი ეხება ადამიანის უფლებათა დარღვევებს, რომლებიც ჩადენილია კერძო პირების მიერ და მესამე პრინციპი უზრუნველყოფს თანასწორი და ეფექტიანი მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობას „*მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის დანაშაულზე მთავარი პასუხისმგებელი*“.

სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვების უფლებათა დაცვა, სხვა ბავშვთა ჯგუფების მსგავსად, უმთავრესად, სახელმწიფოს

⁵⁶ United Nations, General Assembly, Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, A/RES/62/61 (2008) [ASP].

⁵⁷ Ibid., მე-4 მუხლი.

⁵⁸ Ibid., მე-5,8, 11 მუხლები.

⁵⁹ Ibid., მე-2 მუხლი.

⁶⁰ United Nations, Human Rights Committee, General Comment No. 31; Velásquez-Rodríguez v Honduras, 172-ე აბზაცი.

⁶¹ United Nations, General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, A/RES/60/147 (2006).

ვალდებულებაა და თუკი მოცემული მიმართულებით არის ხარვეზები, სახელმწიფო ვალდებულია, იკისროს პასუხისმგებლობა რეაგირებისათვის. ამგვარად, ბავშვების უფლებების დარღვევისათვის უნდა ჰქონდეთ ხელმისაწვდომობა რეპარაციის მექანიზმებზე - რეპარაციების აღმოჩენა ყოველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გარდაუვალი შედეგია საერთაშორისო სამართალში.⁶² უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალში სამართლებრივი დაცვის მექანიზმებისა და რეპარაციების უფლება ფესვგადგმულია, რაზეც მოწმობს მრავალი დოკუმენტი.⁶³ სწორედ აღნიშნულის გათვალისწინებით შეიქმნა და განვითარდა ზემოთხსენებული ძირითადი პრინციპებიც.⁶⁴

ძირითადი პრინციპების მე-8 პრინციპი მსხვერპლის განსამართლად ეყრდნობა ადამიანის უფლებათა სამართალს და აღნიშნულია, რომ „წინამდებარე დოკუმენტის მიზნებისათვის, მსხვერპლი არის პირი, რომელსაც ინდივიდუალურად ან კოლექტიურად მიადგა ზიანი, ფიზიკური ან მენტალური, ემოციური ტანჯვა, ფინანსური დანაკარგი ან ფუნდამენტური უფლებებით სარგებლობის მნიშვნელოვანი ხელშეშლა; აღნიშნული კი განხორციელდა იმ მოქმედებით ან უმოქმედობით, რომელიც წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ან საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მძიმე დარღვევას.“ კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვების მსხვერპლის სტატუსის დადგენა ბუნებრივია, არ იქნება რთული სწორედ იმ ზიანისა და რისკების გათვალისწინებით, რომელთა წინაშეც ისინი დგანან. მაგალითისთვის, სიერა ლეონეში, პერუსა და ჩილეში ბავშვთა აღნიშნული ჯგუფი რეპარაციის პროგრამების ბენეფიციარებად და პირველად მსხვერპლებად არიან მიჩნეულნი ადგილობრივი კანონმდებლობით.⁶⁵

მნიშვნელოვანია, ხაზი გაესვას იმ ფაქტს, რომ ძირითადი პრინციპები გამოიყენება არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა მძიმე, არამედ ყველა ტიპის დარღვევაზე.⁶⁶ მოცემული შესაძლოა, აიხსნას ლოგიკურად: რეპარაციის განწესის ვალდებულება გამომდინარეობს საერთაშორისო ვალდებულების დარღვევიდან თვისებრივად, მისი შედეგების გათვალისწინების პრიორიტეტიზაციის გარეშე.⁶⁷

4. კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებისათვის რეპარაციის ადეკვატური საშუალებები

რეპარაცია რეაგირების სხვადასხვა საშუალებას აერთიანებს და მისი მთავარი სიკეთე კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვებისათვის მის ყოვლისმომცველ ბუნებაში

⁶² ASP, 28-ე მუხლი.

⁶³ United Nations, General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, 217 A (III) (1948) [UDHR], მე-8 მუხლი; International Covenant on Civil and Political Rights. December 16 1966. 999 UNTS 171 [ICCPR], მე-2 მუხლი; CRC, 39-ე მუხლი; P I, მუხლი 91; Rome Statute, 68-ე და 75-ე მუხლები.

⁶⁴ International Commission of Jurists, The Right to a Remedy and Reparation for Gross Human Rights Violations A Practitioners' Guide (2018), 19-45.

⁶⁵ Dyan Mazurana, and Christopher Carlson, Children and Reparation: Past Lessons and New Directions, 11.

⁶⁶ International Commission of Jurists, The Right to a Remedy and Reparation for Gross Human Rights Violations, 41.

⁶⁷ იბ., ASP, მუხლი 1.

მდგომარეობს.⁶⁸ ადამიანის უფლებათა კომიტეტის განმარტებით, რეპარაციები მოიცავს „რესტიტუციას, რეაბილიტაციას, დაკმაყოფილების ღონისძიებებს, მათ შორის საჯარო მობოდიშებას, საჯარო მემორიალებს, არგამეორების გარანტიებს, შესაბამის კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში ცვლილებებსა და ადამიანის უფლებათა დარღვევაში დამნაშავე პირების პასუხისგებაში მიცემას“.⁶⁹ ავტორის აზრით, ბავშვთა განსახილველი ჯგუფისათვის რეპარაციის რამდენიმე სახე არის ადეკვატური.

უპირველესად, მნიშვნელოვანია რესტიტუცია და მოცემული მიმართულებით მიზანშეწონილი ღონისძიება არის მოქალაქეობის კვლავმინიჭება. ზემოთხსენებული ძირითადი პრინციპები მოიაზრებს აღნიშნულს, როგორც რეპარაციის ნაირსახეობას.⁷⁰

ასევე, მისასალმებელი ღონისძიება იქნება ბავშვების საცხოვრებელ ადგილას დაბრუნების ხელშეწყობა და მათი ფიზიკური უსაფრთხოების გარანტირება. მაგალითისთვის, ინტერ-ამერიკულმა სასამართლომ თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში მოპასუხეს დაავალა, მიეღო ყველა ზომა, რათა განეხორციელებინა განმცხადებლების დაბრუნება საცხოვრებელ ადგილას უსაფრთხოდ, გამოეძიებინა და დაესაჯა მათი უსაფრთხოების ხელის შემშლელი როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო პირები.⁷¹ აღნიშნული მიდგომა ასახავს საერთაშორისო სამართლით განმტკიცებულ დაბრუნების უფლებას.⁷²

ასევე, მიზანშეწონილია კომპენსაციის, როგორც რეპარაციის სახის, გამოყენება. ძირითადი პრინციპები ხაზს უსვამს, რომ კომპენსაციამ უნდა აანაზღაუროს „დაკარგული შესაძლებლობები, დასაქმების, განათლებისა და სოციალური სიკეთეების ჩათვლით“.⁷³ დაკარგული შესაძლებლობები ბავშვთა განსახილველი ჯგუფისათვის განსაკუთრებით თვალშისაცემია. უნდა აღინიშნოს, რომ ინტერ-ამერიკული სასამართლოს *ალოებოეტოეს საქმე* საგანმანათლებლო შესაძლებლობებთან მიმართებით სანიმუშოა. სასამართლომ დაადგინა, რომ მსხვერპლთა შთამომავლებს უნდა მიეღოთ კომპენსაცია სწავლის გაგრძელების მიზნებისათვის. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ მხოლოდ კომპენსაცია არ კმარა და საჭირო იყო სკოლის არსებობის გარანტირებაც ბავშვებისათვის.⁷⁴ მიუხედავად იმისა, რომ კომპენსაცია ფინანსურ დაანგარიშებას დაქვემდებარებული ზიანისთვის ხდება შეფარდებადი ძირითადად, აღნიშნული არ ნიშნავს იმას, რომ იგი მხოლოდ მატერიალურ ქონებასა და ფინანსურ სიკეთეებთან დაკავშირებით გამოიყენება. კომპენსაციის ერთ-ერთი უმთავრესი ფუნქცია იმ ზიანის გამოსწორებაა, რომელიც პირის მენტალურსა და ფიზიკურ კეთილდღეობას მიადგა, ვინაიდან არ არსებობს შესაძლებლობა *restitutio in integrum* ამგვარი ზიანისა. აღნიშნული განსაკუთრებით ქვემარტია ბავშვთა განსახილველი ჯგუფის ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევებში: ისინი არიან მსხვერპლნი ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ზიანისა. მსგავსი ზიანი ფინანსურად კი განსაკუთრებით მარტივად შეფასებადი, როდესაც იგი საჭიროებს სამედიცინო ან

⁶⁸ Diane Orentlicher, Independent Study on Best Practices, Including Recommendations, to Assist States in Strengthening their Domestic Capacity to Combat All Aspects of Impunity, (E/CN.4/2004/88) 2004, მე-60 აბზაცი.

⁶⁹ United Nations, Human Rights Committee, General Comment No. 31, მე-16 აბზაცი.

⁷⁰ Basic Principles, მე-19 პრინციპი.

⁷¹ *Moiwana Community, Judgment*, Series C No. 124, (2005), 212-ე აბზაცი.

⁷² UDHR, მე-13(2) მუხლი; ICCPR, მე-12(4) მუხლი.

⁷³ Basic Principles, მე-20(ბ) პრინციპი.

⁷⁴ *Aloeboetoe et al. v Suriname, Judgment*, Series C No. 15 (1993), 96-ე აბზაცი.

ფსიქოლოგიურ ჩარევას.⁷⁵ მოცემული მიდგომა მხარდაჭერილია საქმეში ბ.ჯ. დანიის წინააღმდეგ, რომელშიც რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კომიტეტმა მოპასუხეს რეკომენდაცია მისცა, „*მიეღო ზომები, რათა რასობრივი დისკრიმინაციის მსხვერპლების, რომლებიც ითხოვდნენ სამართლიან და ადეკვატურ რეპარაციას ან დაკმაყოფილების ღონისძიებას კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისად, ფინანსური კომპენსაციის ჩათვლით, განცხადებები განიხილებოდეს სათანადო მზრუნველობით, მიუხედავად იმისა, რომ ფიზიკური დაზიანების ნაცვლად, მსხვერპლებს ადგებათ დამცირება ან სხვა, მსგავსი, ტანჯვა*“⁷⁶.

საყურადღებოა ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის 39-ე მუხლიც: „*სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ყოველი ზომა ბავშვ მსხვერპლთა ფიზიკური და ფსიქოლოგიური გამოჭანმრთელების, სოციალური რეინტეგრაციის მიზნებისათვის...*“ შესაბამისად, რეაბილიტაცია არის რეპარაციის ერთ-ერთი ყველაზე ადეკვატური სახე. ინტერ-ამერიკულმა სასამართლომ *კლან დე სანჩეზის საქმეზე* მოპასუხეს დაავალა უფასო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენა მსხვერპლთათვის და ფსიქოლოგიური და ფსიქიატრიული უფასო დახმარების პროგრამის ჩამოყალიბება, განვითარება.⁷⁷ მსგავსი ღონისძიებები შესაძლოა, წარმატებული იყოს კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვების უფლებების დასაცავადაც. უნდა აღინიშნოს, რომ ბავშვთა უფლებების დაცვას უნდა ჰქონდეს სოციალური ხასიათიც, ვინაიდან, მაგალითად, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტმა თავის მე-3 ზოგად კომენტარში აღნიშნა, რომ „*მსხვერპლთა რეაბილიტაცია, შესაძლებლობის ფარგლებში, მიზნად უნდა ისახავდეს მათი დამოუკიდებელი ფიზიკური, მენტალური, სოციალური და პროფესიული უნარების განვითარებას, ასევე, საზოგადოებაში სრულ ინკლუზიასა და მონაწილეობას*“⁷⁸.

საბოლოოდ, ერთ-ერთი ყველაზე სარგებლიანი და მნიშვნელოვანი ფორმა რეპარაციისა არისა დაკმაყოფილების ღონისძიება. ძირითადი პრინციპები გვთავაზობს დაკმაყოფილების ღონისძიებების სახესხვაობას, კერძოდ, „*ფაქტების დაზუსტება, სიმართლის საჭაროდ გამჟღავნება, იმდენად, რამდენადაც ეს არ ვნებს მსხვერპლის ინტერესებს, მის ნათესავებს, მოწმეებს, დახმარების გამწევ პირებს და სამომავლოდ დანაშაულის პრევენციას*“⁷⁹ „*საჭარო მობოდიშება, ფაქტების აღიარებითა და პასუხისმგებლობის კისრების ჩათვლით*“⁸⁰ „*მსხვერპლთა და დაახლოებული პირების ღირსების, რეპუტაციის და უფლებების აღსადგენად ოფიციალური დეკლარაციის ან სამართლებრივი გადაწყვეტილების მიღება*“⁸¹ აღნიშნული ღონისძიებები ბავშვთა განსახილველი ჯგუფის ინტერესების დასაცავად უდავოდ მნიშვნელოვანია.

მოცემული მსჯელობიდან გამომდინარე, რეპარაციის უფლების რეალიზება კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვებისათვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანია და იძლევა იმ თვისებრივად მძიმე მდგომარეობის გამოსწორების შესაძლებლობას, რომელშიც ბავშვები იმყოფებიან.⁸²

⁷⁵ იხ. International Commission of Jurists, *The Right to a Remedy and Reparation for Gross Human Rights Violations A Practitioners' Guide*, 189.

⁷⁶ B.J. v Denmark, Communication 17/1999, CERD/C/56/D/17/1999 (2000), მე-6.2 აბზაცი.

⁷⁷ Plan de Sánchez Massacre, Judgment, Series C No. 116 (2004), 106-108-ე, და 117-ე აბზაცები.

⁷⁸ United Nations, Committee against Torture, General Comment No. 3, CAT/C/GC/3 (2012), მე-11-15 აბზაცები.

⁷⁹ Basic Principles, 22(ბ)-ე პრინციპი.

⁸⁰ Basic Principles, 22(ე)-ე პრინციპი.

⁸¹ Basic Principles, 22(დ)-ე პრინციპი.

⁸² Joanne Neenan, *Closing the Protection Gap for Children Born of War: Addressing Stigmatisation and the Intergenerational Impact of Sexual Violence in Conflict*, (London School of Economics, 2017), 31.

5. რეპარაციის ადგილობრივი ღონისძიებების პოტენციური კონფლიქტთან დაკავშირებული სამსუალური ძალადობის შედეგად გაჩენილი ბავშვებისათვის

სახელმწიფოს მიერ კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული ბავშვების მდგომარეობის გამოსასწორებლად გადადგმული ნაბიჯები ილუზორული იქნება დამატებით, საჭიროებებზე მორგებული, ფართო ჩარჩოს არსებობის გარეშე. ბავშვ მსხვერპლებზე ორიენტირებული გამოსავლის ძიებისას აუცილებელია მრავალსექტორული რეაგირება. წარმატებული ინტეგრაციის მიზნით კულტურის მხედველობაში მიღება, სოციალური ურთიერთობებისა და ლოკალური ტრადიციების გათვალისწინება უდიდესი მნიშვნელობისაა. ადგილობრივ დონეზე წარმართული ღონისძიებები აუცილებელია, მოიცავდეს რელიგიურსა და სათემო ლიდერებს; მეტიც. ეროვნულმა და საერთაშორისო პოლიტიკამ ნდობაც უნდა მოიპოვოს დაზარალებული საზოგადოებისა და ყურადღება უნდა გამახვილდეს ბავშვის მომვლელთა ცხოვრების დონის გაუმჯობესებაზეც.

ბავშვთა სრულ განვითარებაზე წარმატებული გადანაცვლება მოითხოვს ბავშვთა დედების სრულ მხარდაჭერას; დედები თავად არიან მსხვერპლნი და მათი გამოცდილება ასახვას პოვებს შვილების ცხოვრებაზეც. შესაბამისად, მათი ეკონომიკური, ფსიქო-სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესება მეტად არგებს ბავშვ მსხვერპლებსაც და მათაც.⁸³

სიმართლის ცოდნის უფლების რეალიზება ბავშვთა განსახილველი ჯგუფისათვის კარდინალური მნიშვნელობისაა. საკუთარი ვინაობის არცოდნას შესაძლებელია, ჰქონდეს გამანადგურებელი შედეგები ბავშვთა კეთილდღეობაზე; ამასთანავე, ინფორმაციის გამჟღავნება შესაძლებელია, მტკივნეული იყოს დედებისათვის. აღნიშნული მიმართულებით საჭირო გაკვეთილი რუანდას მაგალითია, სადაც საზოგადოებრივი წრეები ჩამოყალიბდა, რომლებიც დედებს აძლევდა საშუალებას, საერთო გამოცდილებებზე ესაუბრათ. შედეგად, დედებმა, ფსიქოლოგიური მხარდაჭერის ხარჯზე, შეძლეს საკუთარი ისტორიების შვილებთან დაუბრკოლებელი გაზიარება.⁸⁴

დამატებით, საზოგადოების ჩართულობასტიგმის შემცირების ღონისძიებებში შესაძლებელია, იყოს კარდინალური მნიშვნელობისა. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი თავის ანგარიშში კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის საკითხზე რეკომენდაციას უწევს „*რელიგიური და ტრადიციული ლიდერების ჩართულობას, განსაკუთრებით კი კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის გადარჩენილთა სტიგმატიზირების შემცირების საქმიანობაში, მათი და მათი შვილების რეინტეგრაციის წახალისებაში.*“⁸⁵ მოცემულმა ღონისძიებებმა, ცხადია, უნდა გაითვალისწინოს როგორც სექსუალური ძალადობის შედეგად დაბადებული, ისე სხვა ბავშვები, რათა ხელი შეეწყოს ინტეგრაციას და არამათგანცალკევებას.

მოცემული ადგილობრივი ქმედებები საზოგადოებას მისცემს შესაძლებლობას, დაზუსტდეს, რა მოხდა, და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია,

⁸³ Joanne Neenan, Closing the Protection Gap for Children Born of War, 9.

⁸⁴ ob. Jemma Hogwood, Christine Mushashi, Stuart Jones, ““I Learned Who I Am”: Young People Born From Genocide Rape in Rwanda and Their Experiences of Disclosure,” Journal of Adolescent Research 33(5) (2017): 549–570.

⁸⁵ United Nations, Security Council. Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, 129-ე აბზაცი.

სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებულ ბავშვებს დაახლოვებს მეტად თავიანთ ფესვებთან: როგორც ელენორა რუზველტმა აღნიშნა, ადამიანის უნივერსალური უფლებები იწყება პატარა ადგილებში, სახლთან ახლოს.

დასკვნა

მიუხედავად იმისა, რომ დღესდღეობით არსებობს ყოვლისმომცველი საერთაშორისო ჩარჩო კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის საკითხზე, ამგვარი ძალადობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი და თვისებრივი შედეგი, ბავშვები, პრაქტიკულად უხილავია საერთაშორისო საზოგადოებისა და ეროვნულ ხელისუფალთათვის. კვლევა ცხადყოფს, რომ კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვები არიან საკმაოდ მოწყვლადები და საჭიროებენ მეტ მზრუნველობასა თუ ყურადღებას.

სტატისტიკის თანახმად, ათი ათასობით ბავშვი დაიბადა 1990-იანი წლების კონფლიქტებში მხოლოდ, განსაკუთრებით თვალშისაცემი კი ყოფილი იუგოსლავია და რუანდაა. აგერეთვე, მოცემული ფენომენი გაგრძელდა კოლუმბიაში, სიერა ლეონეში, კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, უგანდაში, პერუში, ერაყში, ნიგერისა და სხვ. კონფლიქტებში.⁸⁶ ბავშვთა მოცემული ჯგუფი მოკლებულია ადამიანის ძირითადი უფლებებით სარგებლობას, მათ შორის, გადარჩენის, თანასწორობის, მოქალაქეობისა და ვინაობის უფლებებს.⁸⁷ აღნიშნული ტენდენცია საკმაოდ პრობლემურია იმ იდეალებთან შედარებით, რომლებითაც ბავშვთა უფლებებია გამსჭვალული. შესაბამისად, კონფლიქტთან დაკავშირებული სექსუალური ძალადობის შედეგად დაზარალებული ბავშვების არსებობაცა და მძიმე მდგომარეობაც, ცხოვრებისეული მოწყვლადობა დამარგინალიზება, საჭიროებს სახელმწიფოთა სათანადო ყურადღებას.

სახელმწიფო ბავშვთა მოცემულ ჯგუფს აუცილებელია, მიუდგეს როგორც კატეგორიას, რომელიც საჭიროებს უფლებების რეალიზებისათვის დამატებით ღონისძიებებს.⁸⁸ ღონისძიებები, თავის მხრივ, მიზანშეწონილია, აერთიანებდეს კანონმდებლობისა და ადმინისტრაციულ ცვლილებებს, რესურსების გამოყოფას სექსუალური ძალადობის გადარჩენილებისა და მათი შვილებისათვის; მეტიც, მნიშვნელოვანია ბავშვთა რეპარაციის ურყევი უფლების რეალიზება მატერიალური, ინდივიდუალური და კოლექტიური სახით. გადამწყვეტია ტრადიციული მდიგომების მიღმა არსებული და ყოვლისმომცველი მიდგომა, რისთვისაც სარგებლიანი ადგილობრივ დონეზე ჩამოყალიბებული რეპარაციის მექანიზმებია: აღნიშნულს აქვს უნარი, გააძლიეროს საზოგადოების როლი, დაეხმაროს ბავშვებს თავიანთი უფლებებით სარგებლობაში.

მოცემული ინიციატივები და სახელმწიფოს მიერ გადადგმული ნაბიჯები სარწმუნოა, რომ იქნება ეფექტიანი ბავშვთა და მათი დედების რეაბილიტაციის პროცესში; ასევე, ახლებური ცხოვრების დაწყებისა და ურთიერთობების ჯანსაღ ხელახალშენებაში.⁸⁹

⁸⁶ Kimberly Theidon, "Hidden in Plain Sight: Children Born of Wartime Sexual Violence":191.

⁸⁷ იხ. Charli Carpenter et al., Protecting Children Born of Sexual Violence and Exploitation in Conflict Zones: Existing Practice and Knowledge Gaps, 4, ff..

⁸⁸ United Nations, Committee on the Rights of Child, General Comment No. 5, para. 12.

⁸⁹ Ibid., 27.